

Balatonfüred, Zsidó Kiválóságok Háza

Balatonfüred-Ófalu templomát fordulatos és tragikus története során többször is újjáépítették. A bencés szerzetesek által alapított Szent Margit kápolna a XIII. századból származik. A török korban szinte teljesen elpusztult. Mai formája a XVIII. században alakult ki, a barokk kor református templomaként, a középkori romokon. 1855-ben az izraelita felekezet vásárolta meg és zsinagógává alakította. A II. világháborúban a deportálások következtében a fenntartó közösség elpusztult, a tér templomi funkciója megszűnt.

Több, eltérő, méltatlan és kényszerű szerepváltást követően a város önkormányzata 2014-ben megvásárolta az épületet, kulturális célú hasznosítás érdekében. A felújításkor a templomteret közösségi rendezvények, kiállítások, koncertek rendezésére tették alkalmassá. Az átalakítással a templom műemléki helyreállítására is sor került, így a hányatott sorsú templom végre a műemléki-művészettörténeti és történeti értékének megfelelő helyét foglalhatja el a város életében, közösségi tereinek a sorában.

A templomtér megtisztult, szerepe kizárólagossá vált, kiteljesedett. A fehér festés az ökumenikus jelleget hangsúlyozza – közösségi térként szolgál. Minden kiszolgálás az új épület feladata, ezért az összetett, sokrétű: fogadó, információs tér, kávézó, modern, kortárs múzeum. Ennek megfelelően szigorúan, logikusan szerkesztett. Míg a templomtér befelé forduló, zárt, megtartó tér, addig a kortárs kiegészítés transzparens, nyitott, hívogató.

Karakterük is eltérő: a templom egynemű, vastag falai, szépen hajló boltozatai az időtlenséget sugallják. A kortárs épület szerelt, sokrétegű, redukált síkokból építkezik, az adott pillanatot szolgálja.

A templomtér egyetlen új eleme a mobiliákat, valamint a hang, illetve fénytechnikát fogadó szekrényfal – visszafogott, a térelhatárolás részeként értelmezhető elem. A szakralitásra egy budapesti romos zsinagógából kimentett és helyreállított tóraszekrény utal.

Az új építményben rendezett kiállítás megemlékezik a Holocauról, de a pusztulás mellett a hangsúly elsősorban azon van, mivel gazdagította a világ zsidósága az emberiséget: a kiállítás a legkorszerűbb interaktív eszközökkel mutatja be a XIX. századtól napjainkig a zsidó származású tudósok, orvosok, mérnökök tevékenységét.

Az intézményt a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület helyi képviselői üzemeltetik. Magyarországon, de Európában is egyedül álló egy ilyen tematikájú és működésű kiállítás. A régi templomépület már a történetében is unikálisan és példaértékűen egyesíti a három nagy vallási felekezetet, amely békésen adta át egymásnak az épületet szakrális célra. Ezt a szellemiséget viszi tovább az intézmény, technikailag és esztétikailag is magas színvonalon. Az építészeti megoldás is ezt a szellemiséget erősíti: a régi és az új karakteresen eltérő anyagokkal és szerkezetekkel jelenik meg, mindkét világ a saját építészeti identitását fejezi ki. A csúcstechnikát befogadó új kiállító épület kortárs építészeti eszközöket használ, kívülről matt fényű cinklemez borítással. Megjelenésében határozottan különbözik a vakolt, cserépfedésű templomtól. A kétféle megjelenés mégsem az ellentétet, hanem a békés egymásra épülést fejezi ki. Hiszen a modernitás a hagyományos kultúrához képest ad többlet-értéket és a hagyomány is a kortárs kultúra felől szemlélve tud elevenen hatni. Együtt sokkal erősebbek, mint külön-külön.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága ICOMOS-Díjban részesíti a balatonfüredi Zsidó Kiválóságok Házát. A díj értékeli az épület megőrzését, innovatív hasznosítását, egyúttal elismeri, hogy a helyreállítás optimális egyensúlyt hozott létre, építészeti eszköztára bátor, mégis arányos.

Balatonfüred, Zsidó kiválóságok háza

Átveszi:

Bóka László, polgármester

Olti Ferenc (MAZSIKE)

Sugár Péter DLA, építész

Varga Piroska, belsőépítész

stáblista:

Hasznosítási koncepció: Dr. Olti Ferenc,

Felelős tervező: Sugár Péter DLA

Generál tervező: Radius B+ S Kft (Sugár Péter DLA)

Belsőépítész: Varga Piroska

Régészet: Dr. László Csaba, Nagy Szabolcs Balázs

Művészettörténet: Tóth Györgyi

Generál kivitelező: Gótika Építőipari Kft.